

Surrogatmödraskap. Ny teaterföreställning utan pekpinna

”Bebisfabriker” – ingen enkel fråga

Är Indien på väg att bli en bebisfabrik för barnlösa västerlänningar? Amrita Pande, uppväxt i Indien, är både sociolog och skådespelare. I kväll står hon på scenen i en ny pjäs om surrogatmödraskap.

Thomas Lerner
 Reporter på Insidan

● Den växande handeln med surrogatmödraskap omsätter i dag miljardbelopp. Tusentals unga indiskor har under de senaste åren valt – eller varit tvungna – att föda barn åt rika västerlänningar. Befruktade ägg planteras in i deras livmodrar för en fjärdedel av priset i exempelvis USA.

Allt fler ställer sig nu frågan om Indien är på väg att bli en bebisfabrik för barnlösa par i väst. Sociologen och skådespelaren Amrita Pande är en av dem som engagerat sig i debatten om huruvida surrogatmödrarna utnyttjas – eller kanske till och med har fördelar av den växande handeln.

– Jag skrev min doktorsavhandling om surrogatmödrar och hade många förutfattade meningar innan jag inledde mitt forskningsprojekt. Frågan är komplex, inte svart eller vit. Snarare handlar det om en gråskala där kvinnor kan vara både förlorare och vinnare, säger Amrita Pande.

I kväll står hon på scenen när ”Made in India – notes from a babyfarm” har premiär på Södra teatern i Stockholm. Föreställningen bygger bland annat på hennes forskning från en indisk fertilitetsklinik, i pjäsen blandas fiktion med filmade dokumentära inslag. Vi träffar henne i en paus under repetitionerna.

– Jag har förstätt att surrogatmödraskap orsakat en intensiv debatt även i Sverige. Svenska par som beslutar att anlita en surrogatmamma har ofta ingen aning om hur det fungerar på de indiska klinikerna. Förhoppningsvis kan vår föreställning öka kunskapen, fortsätter Amrita Pande.

Hon pekar på att en del kritiker liknar fertilitetsklinikerna vid ett slags bordeller där unga kvinnor från tredje världen får bära fram vita foster – utan att ha något att säga till om. Andra framhåller att kvinnorna genom att bli surrogatmödrar kan tjäna egna pengar och skapa sig en bättre framtid.

För sex år sedan föll Amrita Pandes blick på en liten artikel i den brittiska tidningen The Guardian. Den handlade om hur par från hela

Mia Ray, Sophie Louise Lauring och Amrita Pande – i kväll står de på Södra teaterns scen i föreställningen ”Made in India – notes from a babyfarm”.

världen reste till Indien där fattiga landsbygdskvinnor fick tjänstgöra som surrogatmammor.

– Jag är född och uppvuxen i Indien, men hade inte läst eller hört talas om det här tidigare. Jag blev nyfiken och upptäckte att det inte fanns någon forskning alls om surrogatmödrar och om vad det innebär att föda barn åt par som lever på andra sidan jordklotet.

Amrita Pande studerade sociologi vid ett amerikanskt universitet och har alltid varit intresserad av frågor som rör genus och globalisering. Till exempel hur könsrollerna påverkas i en tid när världen förändras i allt snabbare takt.

När hon för sex år sedan skulle påbörja arbetet med sin doktorsavhandling valde hon att följa arbetet vid en liten fertilitetsklinik i Indien. Under sammanlagt nio månader intervjuade hon ett 60-tal surrogatmödrar, flera läkare, den ansvarige för kliniken och i några fall även kvinnornas män.

– Jag visste att det i väst fanns invändningar mot de här klinikerna. En del kritiker hävdar att verksamheten är omoralisk, att det bland annat handlar om ytterligare en exploatering av utsatta kvinnor. När jag skulle påbörja mina fältstudier trodde jag därför att jag skulle möta riktiga ”babyfarmer”, berättar Amrita Pande.

Men väl på plats mötte hon en annan verklighet. Många kvinnor hade tvingats att bli surrogatmammor av sina män, men många hade också kämpat mot släkt och familjen för att bli det.

– De senare såg surrogatmödra-

Jag efterlyser en djupare och mer noggrann förståelse för denna snabbt växande marknad.

Fakta. Surrogatmammor

- Surrogatmödraskap, eller värdmödraskap, innebär att en kvinna bär fram och föder ett barn åt en annan kvinna. Detta är inte tillåtet i Sverige eller i de flesta västländer.
- Barnet som surrogatmammor föder kommer från ett befruktat ägg, ett embryo, som sätts in i hennes livmoder. Ägget kan komma från en donator eller från den blivande mamman. Sperman kan komma från den blivande pappan eller från en donator.
- Indien är världsledande när det gäller denna form av värdmödraskap, fattiga kvinnor engageras som surrogatmammor av särskilda fertilitetskliniker.
- Surrogatmödraskap kan ske mot betalning eller vara ideellt.
- I Sverige gav riksdagens socialutskott i våras regeringen i uppdrag att göra en förutskättningslös utredning om surrogatmödraskap. Vänsterpartiet och Kristdemokraterna reserverade sig.

skapet som en möjlighet att för första gången tjäna egna pengar som de kunde spara eller använda för att förbättra livsvillkoren. Kanske sparade de för att en dotter skulle kunna utbilda sig, för att huset där de bodde behövde ett nytt tak eller för att maken ville starta ett nytt företag.

Amrita Pande berättar att en del mammor grät när de lämnade ifrån sig sitt nyfödda barn, andra var helt inställda på att de ingått en affärsuppgörelse och hade inga problem när paret från väst kom för att hämta barnet.

– På kliniken mötte jag kvinnor som fick äta god och näringsrik mat, som fick omsorgsfull läkarevård och som fick möjlighet att träffa andra kvinnor i en lugn och avspänd miljö. För en del kanske klinikerna är som ett fängelse, för andra som ett hotell. Jag efterlyser en djupare och mer noggrann förståelse för denna snabbt växande marknad, säger Amrita Pande.

Därför tvekade hon inte när Ditte Maria Berg, konstnärlig ledare för den danska teatergruppen Global Stories, frågade om hon ville vara med i ett projekt kring just surrogatmödraskap. Resultatet blev föreställningen ”Made in India”, som efter kvällens premiär på Södra teatern visas på flera platser runt om i Sverige.

Före sin vetenskapliga karriär arbetade Amrita Pande som skådespelare i ett teaterkompani. Därför känns det inte heller fel att stå på scenen i en föreställning som bygger på den egna forskningen.

– I dag finns tre tusen fertilitets-

Fakta. Amrita Pande

Ålder: 32 år.
Familj: Make och dotter, sex månader.
Bor: Kapstaden i Sydafrika.
Gör: Professor i sociologi vid University of Cape Town.
Bakgrund: Född och uppvuxen i New Delhi. Studerade på universitetsnivå i USA. Skrev doktorsavhandling som bygger på studier vid en indisk fertilitetsklinik 2006 och 2007. Gjorde i följd en dokumentärfilm om surrogatmödrar. Nästa år kommer en bok i samma ämne.
Aktuell: Medverkar i föreställningen ”Made in India – notes from a babyfarm” (Riksteatern, Odense teater och Global Stories).

kliniker i Indien och antalet växer dag för dag. Vi har ingen ambition att ta ställning i komplicerade etiska frågeställningar som är kopplade till surrogatmödraskap. Snarare vill vi ställa en rad frågor som publiken förhoppningsvis hittar egna svar på, förklarar hon.

Thomas Lerner
thomas.lerner@dn.se

Fotnot. Mer information om ”Made in India – notes from a babyfarm” finns på: www.riksteatern.se

DN rättar

Sara Matak fick ett a för mycket i sitt efternamn på gårdagens Insidan. DN beklagar misstaget.